

P R I K A Z I I K R I T I K E

ZBORNİK PARTIZANSKIH NARODNIH NAPEVA. Urednici NIKOLA HER-
CIGONJA i ĐORĐE KARAKLAJIĆ. Nolit, Beograd 1962.

Pojavivši se s malim zakašnjenjem kao prilog proslavi 20-godišnjice Narodnog ustanka i NOB-e, ovaj zbornik predstavlja prvo nastojanje u nas da se sistematski sakupi, objelodani, a time i sačuva materija koja svjedoči »kako narodno stvaralaštvo u NOB-i nije bila rijetka iznimka, povremena pojava, nego jedna široka i intenzivna aktivnost, duboko arasla u čitavo umjetničko idejno-političko zbi-
vanje« (v. Predgovor).

Urednici objašnjavaju cilj zbornika:

»...da se pokrene akcija oko sistematskog sakupljanja te u svakom pogledu dragocjene materije i da se ona i koncentriše na jedno mjesto kako bi mogla poslužiti daljem proučavanju«.

Zbornik sadrži 248 napjeva svih naroda Jugoslavije. On se sastoji od priloga (zapisa 26-orice naših muzičara koji su većinu tih napjeva zapisali u vrijeme NOB-e kao i od zapisa koji su učinjeni poslije Oslobođenja. Jedan dio (naročito osnovnih) napjeva objelodanjen je prije u različitim gotovo od reda malim zbir-kama, od kojih su najdragocjenije one što su izašle u toku rata. Štampane tehnikom koja je stajala na raspolaganju raznim Prop-odjelima, s pomoću najprimitivnijih ciklostila do litografskih izdanja, neke od tih malih zbirki predstavljaju već danas bibliofilsku vrijednost. Jedan dio zbornika sastoji se i od rukopisnih zapisa, objelo-danjenih sada prvi put. Ta činjenica pridaje toliko veću vrijednost ovoj zbirci.

Temat Zbornika je isključivo partizanska narodna pjesma i napjev. S pravom nisu u njega ušli i brojni narodni napjevi s tematikom oslobođenja, obnove, rada, socijalističke izgradnje. Materija je sistematizirana prema tematici teksta (poezije) i dijeli se na poglavlja: Ustanak — Partija — Partizani — Tito — Heroji — Omla-dina — Izdaja — Kozaračko kolo.

Takvo sistematiziranje građe — isključivo prema tematici teksta, a ne i mu-zičkog materijala — nužno je dovelo do nekih nejasnoća, ponavljanja, nejedno-obraznosti (našto upozoravaju i sami urednici u predgovoru). U kratkom osvrtu ne-moguće je u potpunosti i temeljito upozoriti na neke nedostatke koji se mogu raz-vrstati u one koji proistječu iz takve sistematizacije gradiva ili su posljedica ne-ujednačenosti u iznošenju muzičkog materijala ili predstavljaju omaške i manje netačnosti. Kao primjere navodimo nekoliko napjeva: »Mlada Leskovčanka« (str. 164) i »Mlada partizanka — Vojvođanka« (str. 196 i 197); »Partizani, partizani« (str. 96) i »Kad nam sunce« (str. 137 i 138); »Ide Tito preko Romanije« (str. 12 i sl.) i »Iz Užica« (str. 152); »Romanijo, visokoga visa« (str. 15 i 16) i »Romanijo, širi svoje lade« (str. 154); doslovno isti napjev i tekst (sa dvije različite riječi i različitim oznakama tempa Allegretto — Brzo) u napjevima »Aj, što mi e milo em drago« (str. 24 i 199), itd. Ponegdje se isti napjev i isti tekst navode u nekoliko varijanata. Dru-gdje urednici od tog pravila (preglednosti) odstupaju, iako su posrijedi minimalne varijante: »Kad nam sunce« (str. 137 i 138), »Bolna leži omladinka Mara« (str. 187, 188, 189), »Mlada partizanka — Vojvođanka — Leskovčanka« (str. 196, 197 i 164), Kozaračko kolo (str. 221—232) itd. Naročito je tematski (s obzirom, dakako, na na-

pjev) nesređen materijal o Kozari, gdje se isprepleću dvije osnovne melodije s velikim brojem razbacanih varijacija.

Unatoč želji urednika da se među narodne napjeve ne uvrste »melodije komponovane od poznatih autora« (profesionalnih muzičara) uvukle su se u zbornik i pjesme »Ven z njimi« (str. 53 — Brajša), »Pobič sem star« (str. 53), »Po hribih« (str. 52), »Marjane« (str. 87—88 — Tijardović), »Partizani mi smo svi« (str. 102) i »Partizani v gozd gredo« (str. 111 — napjev pjesme »Regiment po cesti gre«) itd. Kako Zbornik ne predstavlja i analitičku studiju, najčešće nije vidljivo kada se radi o originalnim partizanskim napjevima, a kada o predratnim narodnim ili radničkim napjevima s novim, partizanskim tekstom. (S druge strane v. komentar napjevu »Nema seljaka«, str. 43).

Sitne zamjerke: u popisu sakupljača (kao i na omotnoj stranici) pogrešno se navodi prezime Ronjgov-Matetić (Matetić je prezime, a Ronjgov dodatak prezimenu, prema rodnom selu. Analogan je, ali ne i isti slučaj sa Stojanovićem-Mokranjcem!). Dok se u popisu sakupljača prezime Žganec navodi pravilno, dotle na omotnoj strani stoji »Žganjec«. Nedosljednosti ima i u upotrebi ekavsko-ijekavskoga pravopisa.

Posebnu vrijednost Zbornika predstavlja uvodni esej o narodnoj i posebice o partizanskoj narodnoj pjesmi iz pera Nikole Hercigonje. U članku »O partizanskim narodnim napjevima« Hercigonja s mnogo topline i lirike govori o tim napjevima i tekstovima, o narodnom stvaralaštvu uopće i odaje priznanje »neznanom junaku« partizanske narodne melodike.

Zbornik Nolita — prirodno, ali i na žalost! — ne sadrži sve partizanske napjeve naših naroda. To je i razumljivo ako se uzme u obzir da je ta materija još potpuno nesistematizirana, da se upravo ovim djelom pojavljuje prvo nastojanje da se to učini, kao i da su urednici s pravom nastojali da Zbornik — makar i ne tako potpun i savršen kako su željeli — izađe u povodu dvadesetogodišnjice Narodne revolucije. Utoliko više treba pozdraviti njihov rad koji doista predstavlja ozbiljan i velik »podsticaj za dalju, širu i potpuniju akciju te vrste«. Treba očekivati da se naši muzikološki instituti i instituti za narodnu umjetnost neće oglušiti na taj poziv.

I na kraju: oprema je dostojna i materije i godišnjice u kojoj je djelo izašlo. Ali — cijena?!

Slavko Zlatić

VINKO ŽGANEC, HRVATSKE NARODNE POPIJEVKE IZ KOPRIVNICE I OKOLINE. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Zbornik jugoslavenskih narodnih popjevaka, knjiga 7), Zagreb 1962.

Velikim iskustvom dugogodišnjega melografskog i etnomuzikološkog rada autor je opsežnu sakupljenu građu (393 pjesme sa 407 napjeva) pregledno i sistematski rasporedio. U posebnim poglavljima prikazani su tekstovi pjesama, njihove melodije, pjevači-izvođači, podaci o instrumentalnoj muzici. Značajno mjesto pripada rezultatima analize metra, ritma, strofe, tonaliteta i melodijskih kadenci. Registar pjesama po prvom stihu i registar osobnih i geografskih imena mnogo pomažu da brže pronalazimo pojedine pjesme. Zbirci je dodan autorov itinerar, popis rukopisne građe iz Podravine što je čuva Institut za narodnu umjetnost u Zagrebu, pregled upotrebljene literature i zemljopisna karta Koprivnice i njezine okolice.

Tekstovni dio zbirke raspoređen je prema godišnjem krugu običaja (i obreda) kojima su dodani i svadbeni običaji. Za njima dolaze romance, balade, šaljive pjesme, groteske, pjesme uz društvene igre, vojničke i pjesme iz NOB-e, a u Dodatku ističu se dvije naricaljke i koprivnička varijanta balade o Tannhäuseru.

Melodije je autor rasporedio prema ritmičkim tipovima od najkraćega do najduljega prvoga melodjskog retka napjeva. Zbirka, doduše, ne donosi zapisa instrumentalne muzike, zato o njoj daje opširan i dokumentiran prikaz poglavlje o narodnim muzičkim instrumentima. Iscrpnim podacima o pjevačima autor olakšava istraživanje provenijencije napjeva.

Naročito su značajni duži ili kraći komentari uz tekstove pjesama. Iz njih doznajemo za mnoge običaje na koje su bile te pjesme funkcionalno vezane. Zbirka, naime sadrži znatan broj melodija iz daleke prošlosti od kojih je većina živjela